25 jaar Status Aparte: Politieke-cultuur en literatuur

© Quito Nicolaas, 19-7-2011

1. Inleiding

Dit jaar viert men op Aruba dat vijfentwintig jaar geleden het eiland haar Status Aparte, de status van land binnen het Koninkrijk der Nederlanden verwierf. Nadat de meeste eilanden in de jaren zestig in het Caribische gebied onafhankelijk werden, waren alleen Aruba, de Nederlandse Antillen en Puerto Rico de enige overgeblevenen die bestuurd werden door Nederland en de VS. Sinds die tijd is heel wat veranderd: zowel voor de noch altijd deel uitmakende eilanden in het Koninkrijk der Nederlanden als voor de reeds onafhankelijk geworden eilandnaties. De vraagstelling is ook met de tijd verschoven naar die van onafhankelijkheid of integratie.

Vijftig jaren geleden was het heel normaal dat elk (ei)land onafhankelijk moest worden. Het dekolonisatieproces in Afrika en Azië kreeg onder de verantwoordelijkheid van de VN een extra impuls. Parallel aan dit proces zagen we de eilanden in het Caribische gebied onafhankelijk worden. Het was een trend die voorafgegaan werd door de grote Caribische eilanden: Jamaica, Barbados en Trinidad. Men heeft veel moeten inleveren om de prijs voor onafhankelijkheid te kunnen betalen. Er is eerder sprake van een achteruitgang in plaats van een vooruitgang.

Nadat in de jaren zestig een economische ontsluiting plaatsvond, ontstond een economische ontwikkeling op Aruba die in hoog tempo zijn beslag kreeg. De globalisering zal met het oog op verwaarlozing van de regio, een tegenbeweging veroorzaken die meer hecht aan de eigen cultuur en identiteit. Daar de macht niet langer is tegen te houden, zullen in de toekomst nationalistische politieke bewegingen ontstaan die in de plaats komen van de oude politiek. In dit essay zal worden nagegaan hoe de verschillende politieke veranderingen, het cultureel literair klimaat hadden beïnvloed. Ook wordt getracht een antwoord te geven op de vraag hoe de politieke cultuur en de hedendaagse cultuur tot elkaar verhouden.

Het Nederlandse echec

Het Nederlandse dekolonisatieproces mag door haar ambivalente houding allerminst een succes genoemd worden. De onafhankelijkheid van Indonesië[1] is nog altijd een zware last in de betrekkingen tussen beide landen. Evenals de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 die onvoorbereid en weinig planmatig werd doorgevoerd. In geval van Aruba en de Nederlandse Antillen is het niet anders geweest. Al vanaf de jaren 70 werd op de onafhankelijkheid van de eilanden aangedrongen. In 1972 werd keurig een verdrag ter afbakening van de territoriale wateren tussen Aruba-Bonaire-Curacao en buurland Venezuela ondertekend. Na de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 werden er tal van modellen en varianten gelanceerd. Al in 1976 werd een eerste Commissie van deskundigen in het leven geroepen. [2] De leden van de commissie bestond vreemd genoeg uit afgevaardigden van de Nederlandse- en Antilliaanse regering en niet van de afzonderlijke eilanden. Met het oog hierop en ter voorkoming dat de zes eilanden gezamenlijk in een staatsverband als de Nederlandse Antillen de onafhankelijkheid werden opgedrongen, koos Aruba in 1971 voor de Status Aparte. Na de geleverde strijd van 1971 – 1983 werd Aruba in januari 1986 een autonoom land naast Nederland en de Nederlandse Antillen in het Koninkrijk der Nederlanden.

Politiek verzet

Aruba kende in haar gehele politieke geschiedenis een viertal momenten waarop men in verzet kwam.[3] Geplaatst tegen de achtergrond van de oorlogsjaren is het ontstaan van een dergelijk verzet niet verwonderlijk en toch binnen de toen geldende constellatie van De Kolonie Curaçao en

onderhorigheden is dit een unicum geweest. Eindjaren dertig (1939) bestond alleen een landraad, met twee vertegenwoordigers van Aruba, als onderdeel van de raad van Politie die werd voorgezeten door de gezaghebber. Op de eilanden bestond geen vorm van vertegenwoordiging, alleen op Curacao was een Staten(parlement) aanwezig. In de Staten werd telkens opnieuw aandacht gevraagd voor de achterstelling van Aruba.Van tijd tot tijd werden de gemoederen gesust en hen betere tijden beloofd. Pas in 1947 werd een petitie, nadat duizenden handtekeningen onder het volk werden verzameld, bij de Nederlandse regering ingediend met het verzoek dat Aruba over een eigen bestuur wenst te beschikken.

1. De Separacion-gedachte (1933)
2. De Statenzetelverdeling 12-8 (1947)
3. De Status-Aparte (1971)
4. De Augustusdagen in 1977

De Separatistische-beweging van Aruba in 1946 was onder leiding van Statenlid H. Eman. In feite was het een voortzetting van wat in 1933 was begonnen en had zijn oorzaak in het feit dat na WO-II het zelfbeschikkingsrecht (VN- resolutie 1514) van toepassing werd verklaard op de (ex)kolonies.
In Afrika en overige Portugese kolonies begon een strijd om van hun kolonisator te bevrijden.
De Arubaanse Separatistische-beweging kreeg meer voet aan de grond als gevolg van de woelige jaren dertig in het Caribische gebied. Het was met name de radio-uitzending waarin HM Koningin Wilhelmina in haar rede van 1942 de mogelijkheid accentueerde dat de kolonies over meer autonomie konden beschikken. Voorgenoemde Koninklijke toespraak gaf de Arubaanse beweging een extra impuls en wisten zich hierdoor gesteund.Op lokaal nivo heerste de indruk dat al in 1933 Aruba een kolonie binnen een kolonie was en dat deze constructie hun economische ontwikkeling afremde.

De harde confrontatie tijdens de augustusdagen tussen de manifestanten en oproer-commando, had velerlei oorzaken. De Federale en Nederlandse autoriteiten meenden de Status Aparte-beweging klein te krijgen. Hier past enige kritiek op het internationaal recht dat het moederland het recht geeft om een beweging tot separatisme neer te slaan. Men zag dat als gevolg van de repressie, veel grief onder het volk leefde en de mobilisatie van het volk juist groter werd.

Met de onafhankelijkwording van de meeste eilanden in het Caribische gebied, zijn het alleen Aruba, de Nederlandse Antillen en Puerto Rico die nog op afstand bestuurd worden.
Zoals Puerto Rico die een geassocieerde status met de VS heeft, is het voor Aruba een moeizaam proces naar de toekomst toe. Evenals toen in 1933 ging het in 1971 om een strijd teneinde een grotere autonomie voor Aruba te verkrijgen. Vergeleken met de strijd in 1933 toen het verzet geleid werd door slechts de AVP-partij en gesteund door de lokale elite, werd de strijd in de jaren zeventig gesteund door meerdere partijen en alle maatschappelijke sectoren. Na de herleving van de Status Aparte beweging in 1971 die geleidt werd door de MEP partij en G.F. Croes, werd een andere strategie toegepast en vijftien jaren later met succes bekroond. Er werd gekozen om het accent te leggen op het cultureel nationalisme en het organiseren van politieke manifestaties.[4]

18 maart 1973: Manifestatie voor een Status Aparte voor Aruba
18 maart 1975: Protestmars in de straten van Oranjestad
18 maart 1976: Inauguratie van het Arubaanse Volkslied en Vlag
25 maart 1977: Referendum (2 opties: Federatie of onafhankelijkheid)
17 aug. 1977: Manifestatie tegen uitsluiting regeringsdeelname

In het geval van Aruba werd gedurende de naoorlogse jaren de symbolen van het Arubaans nationalisme ingevoerd. Het Wapen van Aruba werd al bij decreet van 15 november 1955 afgekondigd en geintroduceerd. Het volkslied *Aruba Dushi Tera* (Aruba lieve eiland)werd bij decreet

van 16 maart 1976 officieel verklaard. De orthografie van het Papiamento op 30 oktober 1976 vastgesteld. Om het cultureel nationalisme onder het volk verder aan te wakkeren werd jaarlijks een groots culturele manifestatie gehouden. In de latere jaren werd verspreid door het hele jaar het festival di Canto, het festival Hymno y Bandera, het Festival di Dande georganiseerd. Ondertussen is 18 maart een officiële Nationale feestdag geworden met een ceremoniële plechtigheid voor hoogwaardigheidsbekleders en activiteiten in alle wijken.

De huidige situatie van Aruba, Curacao en St. Maarten en die van de BES-eilanden laten zich niet gemakkelijk vergelijken met de situatie toen in het Caribische gebied.
In die tijd veranderde de staatkundige situatie van de Engelstalige eilanden abrupt van die van een kolonie in die van een onafhankelijk eiland. Die van de Franstalige eilanden van kolonie in een DOM-status. In dat opzicht had Nederland het dekolonisatieproces totaal anders aangepakt, zodat er sprake is van een stapsgewijze proces naar zelfstandigheid en onafhankelijkheid. Aruba en de overige Antilliaanse eilanden verkregen met de ondertekening van Het Statuut in 1954 hun interne autonomie, terwijl de meeste Caribische eilanden nog een kolonie was en daar voor nog een strijd moesten leveren. De fasering van het dekolonisatieproces geschiedde volgens een versnelde strategie welke als volgt uitziet:

1951: Eilandenregeling van de Nederlandse Antillen
1954: Het Statuut
1955: Staatsregeling van de Nederlandse Antillen

Ongetwijfeld had het eiland Aruba vanaf 1970 een katalyserende rol gespeeld in het hervormingsproces van de staatkundige structuur van de Antillen. In het Caribische gebied is dit fenomeen niet eerder voorgekomen, anders dan de rol van de Jamaicaanse en Trinidaanse intellectuelen in de VS die het onafhankelijkheidsproces in hun land trachten te beïnvloeden. Na de voorbereidingen voor het onafhankelijkheidsproces eindjaren tachtig te hebben uitgesteld, wachtte Nederland een nieuwe kans af. Dit werd de Status Aparte voor Aruba die van het eiland een autonoom deel van het Koninkrijk maakte. Tijdens de slotconferentie in 1983 werd door de toenmalige Minister van Antilliaanse zaken De Koning duidelijk gemaakt dat bij een eventuele onafhankelijkheid van de eilanden er slechts één lijn loopt van Den Haag naar Willemstad. [5] In 1993 koos men bij een volksraadpleging op Curacao voor de herstructurering van de Antillen van vijf en niet voor een Status Aparte voor het eiland. Na ruin vijfentwintig jaar Status Aparte voor Aruba, verkrijgen Curacao en St. Maarten in 2010 hun Aparte Status in het Koninkrijk. Dankzij de dynamische rol en vooruitstrevende resultaat van Aruba, kunnen we vanaf 2010 de ontmanteling van de federale staat de Nederlandse Antillen zien plaatsmaken voor nieuwe verhoudingen in het Koninkrijk.

Lokale bewegingen
In de jaren zeventig maakten we kennis met het fenomeen van de vrouwenbeweging op Aruba. Tal van vrouwenorganisaties werden opgericht met het doel te streven naar de z.g. vrouwenemancipatie. Door een gebrek aan middelen is de vrouwenbeweging op Aruba beperkt gebleven tot een bijeenkomst van vrouwen, waar over elkaars problemen en ervaringen werden gesproken. Het essentiële werd bereikt via de vakbeweging die tal van issues als het zwangerschapverlof op de agenda werd geplaatst. Maar ook dat bepaalde mannelijke beroepen werden opengesteld voor vrouwen. Op dat vlak is bereikt dat veel meer vrouwen werkzaam zijn in o.a. het casinowezen, als taxi-chauffeur en actief werden in de vakbeweging en politiek. Vrouwen bekleden tegenwoordig o.a. functies als directeur, vakbondsleider, parlementariër, minister, statenvoorzitter en openbare aanklager.

In de beginjaren tachtig had je de enige pressiegroep *Grupo Socio* die probeerde via de media haar stem te laten gelden. Doel van deze pressiegroep was in principe om objectieve informatie te geven over maatschappelijke vraagstukken. Kort daarna spitste men zich op het stimuleren van een debat

rondom thema's die een onafhankelijkheid met zich meebracht. Vooral rondom de Ronde Tafel Conferentie van 1983 was men heel actief. Daarnaast was ook het radioprogramma *Ban Combersa*, dat in 1978 met een eerste uitzending begon, die een studiegesprek met de politieke leiders en vertegenwoordigers uit andere sectoren voerde. Samen met het onderwijzersblad Skol & Komunidad werd een blok gevormd, ten einde het vacuüm aan informatie op te vullen. Aan de vooravond van de Status Aparte in 1986 werd de ene na de andere groep opgeheven. Een verklaring hiervoor is de angst en onzekerheid die onder het volk leefde en het onbekende wat de nieuwe status met zich mee zou brengen. In elk geval kunnen we vaststellen dat het juist de politieke processen die zich in de jaren 1971 – 1981 hadden voltrokken, de basis hadden gelegd voor het ontstaan van verschillende maatschappelijke groeperingen in de samenleving.

Culturele weerbaarheid

Al deze politieke veranderingen in de jaren '70 , '80 en '90 hebben in de afgelopen jaren hun invloed gehad op het culturele klimaat. Als kolonie, een eilandgebied en daarna als een zelfstandig land in het Koninkrijk had men verschillende culturen moeten huisvesten. Met de komst van de Exxon raffinaderij in 1928 kwam een emigratieproces uit de Caribische regio op gang. Hoewel de meesten na de massaontslagen in de eindjaren vijftig terugkeerden, zijn de achterblijvers goed geïntegreerd. Men beheerst het Papiamento en hanteert deze ook in de omgang, naast het behoud van de eigen cultuur. De meeste van de Engelstalige migranten zijn goed terecht gekomen. Net als toen in de jaren '60 en '70 namen ze deel aan het vakbondswezen en het politiek leven.[6] In de jaren tachtig werd er met de uitbreiding en bouw van nieuwe hotels, nieuwe migranten binnengehaald. Het werden ditmaal Filippijnen, maar ook uit de regio kwamen de Spaanstalligen als Colombianen, Dominicanen, Peruanen naar het eiland. Hiermee is ook een proces van Latinasering op gang gekomen en plaatst de Arubaanse cultuur onder een zekere druk. In 2009 is de verhouding 1:6 een Latino en 1:4 een migrant. De traditionele normen en waarden oftewel de oude – versus de nieuwe cultuur komen onder druk te staan. Dit is een typisch voorbeeld van een land die onder het juk van economische ontwikkeling en modernisering, de interne druk onder de lokale bewoners ziet toenemen.

Het cultuurbeleid in de periode voor 1971 werd meestal door een ambtenaar uit het moederland ontwikkeld en gold voor alle zes de eilanden. Lange tijd was het voeren van een cultuurbeleid gestoeld op twee poten. Enerzijds was het gericht op bewustmaking van het volk van het bestaan van de eigen cultuur en anderzijds op het in stand houden van de folklore. Dit educatieve aspect vormde het speerpunt in de periode tot aan de invoering van de Status Aparte. Van een coherent beleid was in de jaren '70 nimmer sprake geweest. Eind jaren zeventig zien we een activering van de folklore en stimulering van allerlei dansgezelschappen ten behoeve van de toeristenindustrie. In de jaren '80 was dit beleid gericht op het verstevigen van de basis en het accomoderen van de nieuwe cultuur.
Er werd een begin gemaakt met het beleid om elke cultuur een eigen plaats te geven en maar hopen dat er een wisselwerking tussen de dominante en de niet-dominante cultuur ontstaat. De etnische mobiliteit op Aruba was in de jaren tachtig vrij groot. Goed beschouwd waren het de jaren in de opbouw fase van het land en had men met name goed opgeleide proffesionals van migranten afkomst nodig.Thans is het weer aan het afnemen, nu plotseling plaats gemaakt moet worden voor de grote stroom afgestudeerde autochtone Arubanen.

Vanuit een beleidsoptiek bekeken verkreeg men het intreden van de Status Aparte in 1986, eindelijk de mogelijkheid om zelf beleid uit te stippelen, geënt op een onafhankelijk land in *status nascendi*. Het resultaat van het nieuw beleid was dat in de midjaren tachtig men een explosie zag aan schrijvers, dichters, jonge kunstenaars, literaire activiteiten, exposities en galeries. In het sociaal-cultureel leven zijn de nieuwe Arubanen aanwezig, maar ook in de media zijn ze steeds zichtbaar door de presentatie van een eigen programma.

Wekelijks zijn er tegenwoordig radio en tv-programma's voor de Latino's. Dit in tegenstelling tot de jaren zestig toen de verschillende migranten groeperingen over een eigen clubgebouw beschikte om op die manier te werken aan hun integratie en emancipatie. De eigen cultuur is door demografische factoren en migratieprocessen eveneens na 1986 veranderd. In de afgelopen drie decennia heeft de Arubaanse cultuur zijn absorptievermogen getoond.Pas in 2005 werd een eerste stap gemaakt om met een integraal cultuurbeleid te komen.

Politieke-cultuur

De laatste jaren is de politieke cultuur op Aruba sterk ontwikkeld. Vanaf de jaren tachtig kent de twee meest beluisterde radiostations een inbelprogramma voor hun luisteraars. Hoewel de programma's sterk politiek gekleurd zijn, neemt dit niet weg dat luisteraars ruimte wordt geboden om hun kritiek op de gang van zaken te uiten.[7] Dat deze radiorubrieken een bestaansrecht hebben, bewijst het feit dat zij al jaren bestaan en dagelijks tientallen aan het woord komen. In de kranten zie je steeds vaker een redactioneel commentaar, opiniërende artikelen en ingezonden stukken. Dit wijst op een veranderende cultuur en taakopvatting bij de redacties van de dagbladen. Alleen het geheel aan nieuws dat wordt voorgeschoteld blijft een onderdeel van een groter geheel deel uitmaken. Hiervoor zijn de achtergrondartikelen voor bedoeld, maar die ontbreken er juist in de Papiamentstalige ochtendbladen. De tijdschriften zijn op een ander marktsegment gericht en daarom meer dan ooit gericht op de glitter en glamour. De tijdschriften leveren een bescheiden bijdrage aan de identiteitsvorming van het individu. In elk geval de passiviteit bij het verwerven van nieuws is er niet meer bij. De lezer wordt op een kritisch wijze geïnformeerd en kan daarna een eigen standpunt bepalen.

Ook tijdens de recent gehouden verkiezingen in 2009 durft men tegenwoordig veel meer dan vroeger om ronduit voor hun politieke kleur te komen. Men gaat op de radio zelfs een stap verder om hun standpunten of die van hun partij uit te leggen en te verdedigen. Van de andere kant zie je soms van die ingezonden stukken, waarbij geen naam is vermeld of naam bij de redactie bekend. Is dit de opvatting van wat democratie is. Dat je beter niet je naam noemt om represailles te voorkomen. Op tv zie je de opkomst van talk-shows, zoals van *Lacle & Trappenberg* die een heikel onderwerp behandelen. Dit naast de traditionele interviews met ministers en premier van het land. De vraag is of dit een nieuwe werkelijkheid of schijn is? Of het alleen in tijden van verkiezingen voordoet of een permanent karakter heeft? Over het algemeen is de Arubaan meer geneigd om zijn mening, standpunt of kritiek in kleine kring met anderen te delen. Dit is hoofdzakelijk te wijten aan het fenomeen van *de cultuur van het zwijgen* die via het onderwijs aan kinderen en ouders wordt opgelegd.

Er is een latent debat-cultuur aanwezig, waar men met elkaar in discussie treedt over inhoud, betekenis van een thema. Het is alsof men alles overlaat aan de gevestigde instituties: regering – parlement- politieke partijen; werkgevers – vakbeweging; welzijnsinstellingen – kerk – charitatieve stichtingen. In plaats van een debat vindt meer een uitwisseling van ideeën plaats die als aanvulling op de reeds bestaande gedachte moet gelden. Dit terwijl via de inbelprogrammas een ander beeld kan worden afgeleid. Misschien zijn het de stuiptrekkingen van een jonge democratie of nadelen van kleinschaligheid met gevolgen die dat kan opleveren voor betrokkene of familieleden. Juist in een tijd dat politici, bestuurders en het volk de greep op de ontwikkelingen kwijt zijn en deze niet langer kunnen benoemen, moet een beroep worden gedaan op de verbeelding. Kunstenaars, schrijvers, dichters en theatermakers hebben dan de taak om via hun werken de verbeeldingskracht bij onze bestuurders en het volk te activeren en te vergroten.

Taal als instrument voor emancipatie

Een groot deel van het verzet tegen het Nederlands was besteed aan de erkenning, invoering en handhaving van de eigen taal het Papiamento. Vanaf de eindjaren zestig werd de Nederlandse taal die gewoontetrouw in de kerk, op de radio, in de kranten, bij de huisarts, in het ziekenhuis, in het parlement, op school, overheid werd gesproken, langzamerhand vervangen door de eigen taal. In die tijd waren Nederlanders in alle maatschappelijke sectoren oververtegenwoordigd in zowel beleidsfuncties als in de dienstverlening. Nederland vond dat Aruba en de Antillen in de pas moest lopen evenals de overige eilanden in het Caribische gebied die het Engels, Frans en Spaans van het moederland hadden overgenomen. Taal is een belangrijk instrument om de cohesie van een volk te smeden. Ondanks dat alom bekend is dat het schoolkind betere prestaties levert, als het in de eigen taal wordt onderwezen, is voor Nederland de invoering van het Papiamento in het basis- en voortgezet onderwijs altijd een contradictoir punt geweest. De cultuur mag volgens lokale gewoonte ingericht worden, maar de Nederlandse taal moet als officiële taal blijven gelden. Het nadeel van een dergelijk beleid is dat het de eenheid en de oriëntatie van het volk kwetsbaar maakt.

De intellectuele afhankelijkheid moest tot in lengte der jaren in stand gehouden worden en leverde generaties op die noch het Nederlands noch de eigen taal machtig zijn. Met het dekolonisatieproces moest de Nederlandse taal plaats maken voor het Papiamento, waaraan vanaf de jaren zeventig serieus aan een etymologische spelling werd gewerkt.[8] Het spiegelbeeld hiervan was zoals eerder werd gesignaleerd dat de staatkundige veranderingen in overleg en geleidelijk aan werden geïntroduceerd. Het invoeren van het Papiamento ging gepaard met felle discussies, wantrouwen, tegenwerking en moest van de kant van de vakbond van leerkrachten *Simar* een ware strijd geleverd worden. Echter zolang het onderwijs louter is gericht op de encyclopedische kennis en minder op vaardigheden als speechen en het voeren van een debat, zijn onze toekomstige leiders niet opgewassen tegen de problemen die op ons afkomen.

In 2009 werd aan de Universiteit van de Nederlandse Antillen (UNA) begonnen met een leergang Papiamento. Vanwege de historische band en familiebetrekkingen tussen de landen in het Koninkrijk der Nederlanden, zou men verwachten dat het Papiamento aan de Leidse universiteit, in navolging van andere instituten in het buitenland, kan worden bestudeerd. Een samenwerkingsverband tussen beide instituten kan betekenen het opzetten van een uitwisselingsprogramma van docenten ten behoeve van onderzoeksprojecten. Op termijn kan het betekenen - gelet op het personenverkeer en betrekkingen tussen de landen van het Koninkrijk - een versterking van het Papiamento in de gemeenchap. Een uitzondering in het caribisch gebied, waar de overige ex-kolonies de taal van het moederland overnam. Onlangs zagen we dat de organisatie *Lanta Papiamento* werd opgericht.[9] Deze organisatie stelt zich ten doel om een verandering in de benadering, positionering en beleid ten behoeve van Papiamento te bewerkstelligen. Eerder bestond ook de *St. Papiamenti* die meer gericht is op het stimuleren van het leesgedrag onder kinderen. Een uitwisseling van ideeën en bundeling van expertise is hier op z'n plaats. Wellicht kan gezamenlijk een lange termijn beleid worden uitgestippeld of het organiseren van deskundigheidsbevordering onder de doelgroep. Ook hier geldt dat een coherent optreden het proces beter kan kanaliseren.

Literatuur

In vele landen ziet men dat leraren actief zijn in het literair circuit als schrijvers, dichters, organisatoren van literaire activiteiten, jury-lid en als redactielid van een tijdschrift. Op Aruba zien we steeds meer het verschijnsel dat leerkrachten meedoen aan de politieke arena. In het nieuw gekozen parlement dat per 28 oktober 2009 zitting nam, zijn er maar liefst vier (33%) van de twaalf gekozen leden van een partij uit de onderwijssector. Daar met de komst van de STICUSA[10] een onvoldoende basis werd gelegd voor de opbouw van een literaire infrastructuur, kampen we nu nog met de

gevolgen hiervan. Een leescultuur is nooit gestimuleerd, een fenomeen die wij in de kolonies vaak tegenkomen, terwijl die juist nodig is om een dialoog, discussie en debat in een jonge natie te stimuleren. Door het ontbreken hiervan kan eveneens nimmer gewerkt worden aan een algehele totstandkoming van het proces van natievorming. De Papiamentstalige muziek en beeldende kunst is met de tijd door het Sticusa-beleid veel beter uit de verf gekomen. Er is veel meer waardering voor de lokale artiesten, musici en kunstenaars . Voor musici bestaat al jaren een eigen vereniging, de *ASOMA*, (Asociacion di Musiconan Arubano)waar ze lid van zijn. Beeldende- en grafische kunstenaars zijn verenigd in de Aruba Arts Community (AAC). Exposities van kunstenaars werden tot voor kort goed bezocht. Overal verspreid op het eiland vind je tal van galerijen, naast de hotels en bankinstellingen die werken van kunstenaars exposeren.[11] In de Caribische regio zijn ze ook al bekend met hun werken en treden of exposeren daar ook op.

Met de Arubaanse literatuur is het anders gesteld en lijkt het stiefkind van de culturele sector. Dit terwijl literatuur de ruggengraat is van een samenleving en dient daarom meer gestimuleerd te worden.[12] Dit impliceert dat werken van lokale auteurs voldoende bekend zijn bij het publiek, dat er hierover in de media wordt geschreven, gelezen en gesproken. Zoals in menig jonge natie ziet men een ontwikkeling van poëzie naar proza aftekenen. In dat opzicht is Aruba nog altijd een land van poëzie en minder een van grote romanschrijvers. Suriname werd ook na diens onafhankelijkheid bedolven onder de prozaschrijvers en romans die verschenen. Ter voorbereiding van de Status Aparte werd een bescheiden literaire infrastructuur op poten gezet. Maar daarna moest het accent gelegd worden op het bestaan en rol van die instellingen in een samenleving en daar ontbrak het aan de nodige aandacht. Niet alleen door middel van het opzetten van projecten en organiseren van activiteiten, maar meer om de niet-lezers en wegblijvers te stimuleren. Eigenlijk had je verwacht dat vertegenwoordigers van de media, bibliotheken, boekhandels, en televisie gezamenlijk zouden optreden bij het stimuleren van leesbevorderende activiteiten.
Een ander aspect is dat men nog steeds kampt met een te hoge boekenprijs die zeker met zo'n 20 % omlaag kan. De gezamelijke boekhandels kunnen een fonds instellen en kunnen zo hun steentje bijdragen aan de boekpromotie. Alleen de UNOCA zorgt ervoor dat voor de middelbare scholen er voldoende exemplaren van elk boektitel wordt opgekocht, ter aanvulling van de schoolbibliotheek. Echter de leescultuur kan veel meer op wijk- en buurtnivo gestimuleerd worden. Tenslotte zijn een aantal factoren, die nog steeds een rol spelen en bepalend zijn voor herleving van de Arubaanse literatuur:

- Koloniale schrijfangst
- Taalbarrière
- Publicatiedrempel
- Literatuuronderwijs
- Middelen (geld)
- Marketing van cultuurproducten

Het eigen gezicht

Het gemis van een begin aan literatuuronderwijs in het middelbare onderwijs – hoe minimaal dat ook moge zijn – speelt een rol dat leerlingen zich niet identificeren met hun schrijvers. In de jaren zeventig werden op Colegio Arubano aan de hand van een gestencilde Bloemlezing een eerste kennismaking gemaakt met de lokale auteurs. In een tijdperk dat jongeren alleen hun idolen als filmster, mode queen of zanger aanbidden, moet ook plaats worden ingeruimd voor hun plaatselijke en Caribische schrijvers. Er zijn een viertal bloemlezingen waaruit lesmateriaal geput kan worden.[13] Zulks geldt ook voor de Arubaanse literatuurgeschiedenis, waarover een en ander bijgebracht moet worden. Kennis van de Zuid-Amerikaanse/Caribische naast de wereld- en de Arubaanse literatuur leidt tot beter

begrip en inzicht in de regionale en mondiale ontwikkelingen. Het gebrek aan middelen en menskracht is op de eilanden een vaak gehoorde klacht en soms als een kapstok gehanteerd wanneer niets van de grond komt. Veel van de aanwezige vrijwilligers zitten in tal van besturen of houden zich bezig met het uitvoerend werk. Daarbij wordt literatuur – zowel door laag- en hooggeschoolden – nog steeds als een elitair gebeuren gezien. Een indicatie hiervan is dat binnen het literaire circuit je steeds weer dezelfde mensen tegenkomt. Het bestaan van slechts een uitgeverij – Uitgeverij Charuba -biedt geen stimulans om te publiceren. Velen die met een manuscript rond lopen, komen dan niet aan bod om gepubliceerd te worden. Dit laatste leidt tot een onnodige publicatiedrempel. Behalve de geringe kans bestaat een angst die men moet zien te overwinnen - om te kunnen publiceren. Een tweede uitgeverij kan nieuw aanstormend talent leveren en een extra impuls geven aan het publicatieritme van bestaande schrijvers. In 2008 had men met het Culturele Jaar een enorme boekproductie en werden maar liefst achttien boeken gepubliceerd, tegen de negen publicaties in 2009 en een gemiddelde van vier boeken op jaarbasis.

De marketing van cultuurproducten als boeken probeert men zoveel mogelijk aantrekkelijk te maken door gebruikmaking van ICT technologie, signeersessies en ontmoetingsavonden met schrijvers en dichters. Zo zijn er op dit moment naast het reeds bestaande *Concierto Dominical(het zondagse concert)*, boekpresentaties in het Nationale Bibliotheek en bij de boekhandels ook tal van andere initiatieven. Gerefereerd wordt de activiteiten die meer op wijkniveau plaatsvinden en gehouden worden door organisaties als *Lanta Papiamento, Hofi Literario en Open mike*. Ook de organisatie *United Artists of Aruba* Foundation (UAAF) draagt haar steentje bij, door middel van de creatieve ziel in het individu los te weken. Belangrijk is dat men niet alleen podium-activiteiten voor wijkbewoners organiseert in plaats van alles te concentreren in de hoofdstad, maar hen evengoed bij de organisatie betrekt en tot deelname als aspirant schrijver-dichter stimuleert. In het verleden werd een beleidsnota opgesteld, waarin was voorgesteld om o.a. kunst en literaire activiteiten op wijkniveau via buurtcentra's te organiseren en die nu pas een feit wordt. [14]Het lijkt nu alsof andere takken van kunst en cultuur ingehaald worden door literaire activiteiten.

Ongerijmd verlangen

De Caribische literatuur –zowel de Engels- als Spaanstalige literatuur – is de laatste jaren ontzettend gegroeid. Behalve dat er een enorme vraag is in de VS, Canada, Europa en Latijns-Amerika naar Caribische literatuur, zien we over de gehele linie een dalende lijn als het om de boekproductie gaat. Veelal zijn het auteurs die voornamelijk in de VS en in Spanje worden uitgegeven. Daartoe zien we ook de volgende verschuiving plaatsvinden. Eerst zagen we de Caribische auteurs in de kolonies hun werken publiceren, daarna waren het de auteurs die via een uitgeverij in het moederland Groot Brittannië, Frankrijk, Spanje, Nederland hun boeken werden uitgegeven. Tenslotte zien we dat tegenwoordig de meest bekende auteurs diegenen zijn die in de VS worden uitgegeven.
Op Aruba moet we voorkomen dat er een tweedeling ontstaat. Een tweedeling dat de Papiamentstalige literatuur inferieur zou zijn aan de Nederlandstalige Arubaanse literatuur. Onze auteurs hebben dit zelf in de handen als het om het schrijven gaat. Iedereen stort zich op de kinderliteratuur, met als gevolg dat er amper jeugdliteratuur en volwassen literatuur bestaan. Of dat iedereen zich stort op de markt van poëzie in plaats van zich in de wereld van proza te oriënteren. In dit verband moet opgemerkt worden dat er nog steeds geen schrijversorganisatie bestaat, zoals Stichting Simia Literario in Nederland. Er moet een bundeling van krachten komen, in de vorm van een organisatie die zowel workshops biedt alsook sturing geeft op het literaire vlak. De organisaties die er bestaan zijn gericht op het organiseren van literaire activiteiten en minder gespitst op het coördinerend optreden ten aanzien van een te voeren beleid of stimuleren van een proces. Een samenhang tussen de verschillende onderdelen ontbreekt vooralsnog.

De laatste jaren is een geweldige filmindustrie in de Caribische regio ontstaan die aandacht besteedt aan de geschiedenis van het gebied of als decor fungeert. Tijdens de San Juan International Film festival en The Latin & Caribbean film festival zijn diverse films gelanceerd die de geschiedenis van de regio vertellen[15]. Ook hier zien we dat pas in 2010 op Aruba werd begonnen met een filmfestival, met het idee om een bijdrage te leveren aan de filmindustrie.

Veelal is de oorzaak van deze achterstand in hedendaagse ontwikkelingen gelegen in de zwakke positie en haast niet noemenswaardige rol die Aruba en in mindere mate de Bovenwindse eilanden in het Caribische gebied spelen. Het begint al met de taal – het Nederlands – die in de rest van de regio niet wordt gesproken. Aruba wordt zowel qua taal als in cultureel opzicht nog altijd als een buitenbeentje beschouwd. Als zodanig wordt men niet volwaardig aangezien en mist men iedere aansluiting op de rest van de ontwikkelingen in de regio. Intern betekent dit wel dat door de kleinschaligheid Aruba – evenals andere Caribische eilanden - wel in staat is om allerlei voorzieningen uit de grond te stampen, maar het behoud daarvan in termen van onderhoud, uitbreiding van de faciliteiten en visieontwikkeling het vaak laten afweten. Kortom de fondsen zijn er niet om de nodige voorzieningen op peil te houden. Dan zou je haast denken dat de oplossing op je deurmat ligt. Je hoeft alleen een gemeente, provincie of de UPG-status te ambiëren en zijn de financieel-economische problemen opgelost. Bij wijze van spreken wordt het toepassingsgebied ofwel het bereik van de wetgeving aangepast en zijn ze van toepassing op Aruba c.q. de overige eilanden. Echter Nederland heeft hiervoor al een stokje gestoken.

Met de dreigende sluiting van de Valero raffinaderij stond het eiland voor een dilemma: een toekomst zonder een olieraffinaderij of handhaving van een economie gesteund op twee peilers. In de midjaren zeventig was iedereen overtuigd dat China, Rusland en de VS de wereldpolitiek zouden domineren. Aruba stond voor een moeilijke keus voor wat betreft de verkoop van de raffinaderij Valero. China, een van de geinteresseerden, is bezig om via z'n politiek-cultureel en economisch beleid overal zijn belangen te vestigen.[16] Nu ook op Aruba waar zowel Nederlandse als Amerikaanse belangen zijn gevestigd. Met het eventuele vertrek van de Valero raffinaderij, resteerde dan alleen de FOL-basis, die bestemd is als een soort waakfunctie tegen buurland Venezuela. Met de herstart van de Valero-raffinaderij in 2010 zijn de gevaren tijdelijk geweken. Al langer wordt gespeculeerd dat o.a. Aruba en in elk geval de Benedenwindse eilanden op den duur aan Venezuela wordt doorgeschoven. De invloed van Venezuela op de eilanden en hun afhankelijkheid zal dan tegen die tijd dermate groot zijn, dat de integratie geruisloos plaatsvindt. Vanuit een politiek-economisch oogpunt leveren ze nog steeds olie die op Aruba wordt geraffineerd.

In sociaal-cultureel opzicht zijn er aanzienlijk veel meer Venezolanen op het eiland gevestigd dan voorheen. Ook worden nog steeds talrijke activiteiten op Aruba door Venezuela gefinancierd. Opnieuw zie je dan de kettingreactie immigratie – demografische ontwikkeling en cultuurverandering plaatsvinden. De Spaanstaligen vormen in dat opzicht een aanzienlijke groep kiezers bij de verkiezingen. Op termijn zullen ze een belangrijk machtsblok kunnen vormen, waarvan de bedreigingen op dit moment niet te overzien zijn. In dat opzicht biedt het Papiamentu meer vermogen tot weerstand dan de veelal op het Spaans lijkende Papiamento op Aruba[17]. In het algemeen zijn er in de verdere politieke ontwikkeling van Aruba een tweetal parameters, waarmee rekening dient te worden gehouden. Allereerst is dat Nederland niet voor eeuwig de eilanden van dienst zal blijven en anderzijds Venezuela gaandeweg en stapsgewijs bezig is de eilanden te incorporeren. Vaststaat dat als onder de elite en bevolking in het moederland de stem blijft groeien om van deze eilanden af te komen, dan zal de aan de macht zijnde regeringspartijen geen andere keus hebben om zich terug te trekken. Nu al valt op dat regering en parlement niet snel bereid zijn om grote bedragen in de Nederlandse Antillen te pompen, tenzij het gaat om een gedeeltelijke sanering van hun schuld.

In aansluiting op de eerdere constatering dat voor het behoud en onderhoud van ons cultureel erfgoed de fondsen in Europa moet worden aangesproken. Bij de laatste verkiezing van september 2009 lijkt het erop dat Aruba van een multi-partijen naar een twee-partijen stelsel schuift. Op de tweede plaats wordt de indruk gewekt dat 57% van de kiezers bij de laatst gehouden verkiezingen alvast gekozen hebben voor een UPG-status.[18] Dezerzijds heerst de twijfel of de doorsnee Arubaan zijn verkregen autonomie zal prijsgeven. De huidige situatie kan met het verkiezingsresultaat van september 2009 in herinnering, ingedeeld worden in twee kampen: De onafhankelijkheidsbeweging van de MEP en de UPG-beweging die door de AVP wordt voorgestaan[19]. Voor de Arubanen gaat het met name om de zogeheten machtafstandreductie in termen van *wie betaalt, die bepaalt*. Aruba is volwassen genoeg om een zelfstandig beleid te voeren, zonder dat iedere keer door Nederland te worden teruggefloten. Elke discussie gericht op een toekomstige status van de eilanden, hetzij integratie als BES-eiland of onafhankelijkheid, dient rekening te houden met een tweetal aspecten: de veiligheid t.o.v. de steeds uitbreidende machtsvertoon van buurland Venezuela en een ongedeelde nationaliteit. Met de tijd heeft zich een transformatie plaats gevonden. Thans is er sprake van een kunstenaars- en een schrijversbeweging in opkomst. Vanaf 2010 is The Pancake Gallery actief met workshops voor jongeren op tal van terreinen van kunst tot theater. Samen met de in 2008 opgerichte kunstenaarsorganisatie - de Aruba Arts Community - die alle disciplines onderdak biedt,zijn er zeker zo'n honderdenvijftig kunstenaars verenigd. Dit collectief heeft de potentie om uit te groeien tot een beweging van formaat, indien goed geleidt, grotere betrokkenheid kunst en cultuur en gebruikmaking van sociale netwerken.

Noten

---

[1] In november 1946 werd het Akkoord van Linggadjatti tussen Nederland en Indonesië gesloten.

[2] Bij Koninklijk Besluit van 26 november 1976 werd de Gemengde Commissie van Deskundigen ingesteld.

[3] Quito Nicolaas, Micro-estadonan y nan Independencia, in: Sembra awe pa cosecha mañan, p.89,1986.

[4] Ibid, p.93 .

[5] Stenografisch verslag RTC-conferentie 1981.

[6] Een van de grootste vakbonden de FTA werd geleid door Clarence Richardson (1969-1979). In de politiek treffen we namen als die van Diederick Mathew en Ralph Richardson, die later gezaghebber werd van St. Maarten. Tegenwoordig zien we leidersfiguren uit de tweede generatie als voorzitter van de vakbond optreden Clifford Heyligger(SIWA) I. Valdez (Simar), L. Besseril (Sindicato di Polis).

[7] De twee meest beluisterde radiorubrieken zijn *Pueblo na palabra* (Canal 90) en *Boca na palabra* (TopFm95)

[8] Het Papiamento werd op 21 mei 2003 als officiële taal verklaard naast het Nederlands.

[9] Op 21 mei 2009 werd de Stichting Lanta Papiamento aan het publiek voorgesteld. J. Pereira, S. Lumenier, S. Schwengle, E. Lasten, P. Velásquez en R. Todd Dandaré zijn de oprichters van de organisatie.

[10] Stichting Culturele Samenwerking Antillen

[11] In 2008 moest Art Access gallery haar deuren sluiten, gevolgd door de Toyota Art gallery op 17 oktober 2009 en geldt binnenkort ook voor het Musa café.

[12] Interview Quito Nicolaas in dagblad Diario 4 oktober 2004, Oranjestad Aruba.

[13] Cosecha, F. Booi (1985), Beneden en boven de wind, W. Rutgers (1996), Isla di mi, F. Williams (2000), Bentana Habri, Q. Nicolaas (2004) en Kadans Literatuurgeschiedenis, FPI (2006).

[14] J.R. Nicolaas, Welzijnswerk en het particulier initiatief, een nieuwe impuls, Deco 1982.

[15] Gerefereerd wordt aan The Seeds of Rebellion en The Price of Sugar.

[16] China's Policy Paper on Latin America and the Caribbean, in China Daily van 6-11-2008.

[17] In de relatie tussen de dominante en niet-dominante taal, kan het Spaans als gevolg van de gelijkenis qua uitgang <u>cion</u> en <u>sion</u> in het Papiamento de positie van de dominante taal kunnen verwerven. Met deze opmerking betekent het niet dat de auteur hiervan voorstander is van de fonologische spelling.

[18] Voor een bespreking van de UPG-status, zie A.G. Croes UPG-implicaties, lezing van 25-9-2008 RUU. Over het fenomeen twee-partijen stelsel, zie ook: Quito Nicolaas, Aruba op weg naar twee-partijen stelsel? Facebook, 28-9-2009

[19] Bij de verkiezingen van 25-9-2009 kreeg de MEP 8, de AVP 12 en PDR 1 van de 21 zetels in het parlement.